

RAPPORT

Våld och övergrepp mot äldre

- ett dolt och försummat problem

Våld och övergrepp mot äldre – ett dolt och försummat problem

”Han var inte alltid så snäll”, säger den äldre kvinnan försiktigt om sin bortgångne make som under alla år misshandlat henne. Precis som många andra äldre kvinnor har hon av skam tonat ned övergreppen, tigit och lidit.

7 av 10 kommuner bedriver inte något medvetet arbete för att ge stöd och hjälp till äldre som utsätts för våld och övergrepp. Det visar en ny kartläggning, som Folkpartiet har gjort med hjälp av Riksdagens utredningstjänst, om vilka kommuner som har särskilda resurser avsatta för att hjälpa våldsutsatta äldre. Kartläggningens resultat visar att det inte finns något utvecklat stöd för äldre kvinnor och män som utsätts för våld och övergrepp i de flesta av landets kommuner. Det är anmärkningsvärt med tanke på att dessa kvinnor och män kan befinna sig i mycket utsatta situationer. Folkpartiet ställer nu krav på en nationell handlingsplan mot våld och övergrepp mot äldre.

Tisdagen den 15 juni uppmärksammas våld och övergrepp mot äldre runt om i Europa och världen eftersom det då är *World Elder Abuse Awareness Day*. Bakom initiativet står ett internationellt nätverk mot våld och övergrepp mot äldre (INPEA), som stöds av såväl EU-kommissionen som WHO.

I Sverige sköts startskottet för denna dag år 2006 av Brottsofferjourenas Riksförbund (BOJ), Studieförbundet Vuxenskolan och Sveriges Pensionärsförbund (SPF), som då organiserade ett seminarium i Stockholm och samtidigt gav ut boken *Trygghet som saknas*.

Våld och övergrepp mot äldre, dit även vanvård räknas, är ett dolt och försummat problem. Beroende på var våld och övergrepp mot äldre äger rum och vem som är förövare brukar man skilja på våld och övergrepp från utomstående (till exempel rån, misshandel, inbrott, stöld och bedrägeri), våld och övergrepp mot närstående och våld och övergrepp inom vård och omsorg.

Brott mot äldre

Enligt brottsstatistiken är äldre inte särskilt brottsutsatta jämfört med andra åldersgrupper. Enligt brottsofferundersökningar under perioden 1980–2004 har andelen av befolkningen 20–84 år som utsatts för brott ökat, medan andelen av de äldre (65–84 år) inte förändrats på något signifikant sätt. Oron för att bli utsatt för brott är dock mer utbredd bland äldre: ca 29 procent i åldersgruppen 65–84 år uppger att de avstått från att gå ut om kvällen pga. rädsla för brott jämfört med ca 17 procent av befolkningen 20–84 år.

Tabell 1. Utsatta för brott mot person efter ålder, skattat antal och andelar av respektive åldersgrupp i befolkningen, 2008

Brott	Åldersgrupp				
	16–79		55–64	65–74	75–79
	Antal	Andel			
Misshandel	172 000	2,4 %	0,3 %	0,3 %	-
Hot	290 000	4,1 %	2,5 %	1,6 %	0,7 %
Sexualbrott	60 000	0,8 %	0,3 %	-	-
Personrån	72 000	1,0 %	0,3 %	0,4 %	0,6 %
Bedrägerier	205 000	2,9 %	2,2 %	1,3 %	0,4 %
Trakasserier	286 000	4,0 %	2,6 %	2,2 %	1,5 %

Källa: BRÅ, NTU 2009.

De få undersökningar som gjorts bland äldre ger dock en annan bild. I Brottsoffermyndighetens undersökning *Ofrid* bland äldre i Umeå 2001 sade 16 procent av kvinnorna och 13 procent av männen att de utsatts för våld eller övergrepp efter 65 års ålder. Många fler kvinnor än män var utsatta för allvarligt våld, ofta av maken eller sonen. Tre fjärdedelar av kvinnorna och 40 procent av männen hade inte berättat om övergreppet eller sökt hjälp. Många fler kvinnor än män var utsatta för allvarligt våld, ofta av maken eller sonen. Våld i nära relationer upphör inte på äldre dagar. Men förövaren också kan vara omsorgspersonal. Det kan även vara någon okänd, vilket dock är mer ovanligt.

Någon motsvarande undersökning på nationell nivå har inte gjorts i Sverige. Ingen kan i dag ge svar på hur många äldre som utsätts för våld eller övergrepp.

Kommunernas arbete med äldre som utsätts för våld och övergrepp

Skyldighet att ge stöd till brottsoffer

Socialtjänstlagen slår numera fast att kommunerna ska ge stöd och hjälp till brottsoffer. Kommunerna ska särskilt beakta att kvinnor som är, eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående, kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Denna skyldighet gäller även äldre kvinnor.

Sveriges kommuner och landsting (SKL) publicerade i slutet av 2009 en kartläggning av kommunernas och landstingens kvinnofridsarbete¹. Den pekade på att få kommuner arbetar kontinuerligt med våldsutsatta äldre kvinnor. Det generella kvinnofridsarbete som kommunerna gör räcker dock inte för att nå äldre kvinnor som utsätts.

Lex Sarah

Beträffande arbetet inom omsorgen för äldre och funktionshindrade har all personal enligt socialtjänstlagen (2001:453) 14 kap. 2 § skyldighet att anmäla allvarliga missförhållanden, den s.k. "Lex Sarah". Enligt Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2008:10) ska varje kommun ha rutiner för hur anmälningar enligt Lex Sarah ska hanteras. Socialstyrelsen rekommenderar

¹ Sveriges kommuner och landsting (2009) Utveckling pågår. En kartläggning av kvinnofridsarbetet i kommuner, landsting och regioner

att det av rutinerna ska framgå bl.a. vem som ansvarar för att ta emot anmälningar, hur dessa ska vara utformade och vem som ansvarar för att de utreds.

Socialstyrelsens information till kommunerna ang. våld mot äldre

Socialstyrelsen har på sin webbplats en särskild sida som tar upp våld mot äldre.² Beträffande kommunernas arbete med våldsutsatta äldre skriver man bl.a. att våld mot äldre behöver förebyggas, upptäckas och hanteras och efterlyser att fler kommuner borde ha en aktiv strategi för att hantera våld mot äldre.

För att förebygga och upptäcka våld mot äldre föreslår Socialstyrelsen att kommuner och andra kan:

- ge information till äldre personer som inte har insatser från äldreomsorgen om deras rätt till olika former av stöd och hjälp, genom hembesök eller i skriftligt material,
- ge anhörigvårdare och andra nyckelgrupper som äldre kan tänkas komma i kontakt med kunskap om hur man kan hantera beteendeförändringar och kommunikationsproblem, gör hembesök, ge extra stöd och avlastning och hjälp att planera vården,
- ge allmänheten information om varningssignaler och vart man vänder sig om man tror att en äldre person kan ha utsatts för våld.
- söka upp äldre personer som inte har insatser från äldreomsorgen,

Socialstyrelsen anser vidare att det är viktigt, då någon utsatts för övergrepp, att individuellt stöd och hjälp för att hantera det inträffade erbjuds tidigt, först akut och sedan på längre sikt. Den som utsatts för våld kan behöva rådgivande och stödjande samtal inför kontakt med hälso- och sjukvården eller andra myndigheter. Han eller hon kan också behöva ekonomiskt bistånd eller få hjälp till annat boende, temporärt eller permanent.

Goda exempel

Kungsholmens stadsdelsnämnd har tagit fram ”vårn för äldre” enligt förebild från Norge. I arbetet har ingått att klargöra ansvarsförhållanden inom kommunen och att ta fram informationsmaterial riktat till allmänheten och som bl.a. delats ut på äldreboenden och bibliotek. I broschyren anges bl.a. vem man kan kontakta då man blivit eller misstänker att någon blivit utsatt för övergrepp, såväl inom kommunen (namngivna handläggare, anhörigkonsulenter, socialsekreterare) som andra hjälpinsatser.³ Hemtjänstpersonal och biståndshandläggare utbildades under 2005 särskilt för arbetet.

I Göteborgsstadsdelen Lundby och i Malmö har särskilda policydokument och handledningar utarbetats.⁴ Eva Andersson, vid Lundby stadsdelsförvaltning i Göteborg, beskrev vid riksdagens socialutskotts hearing 2007 att ”vi behövde skriftliga riktlinjer för att ge stöd åt våra medarbetare när de ställs inför omsorgstagare som blivit utsatta för övergrepp. Det är en mycket svår situation att hantera. Det är viktigt att personalen känner trygghet, har kunskap och kan agera utifrån sin yrkesroll.”⁵

---

² Alla information under denna rubrik är hämtad från Socialstyrelsens webbplats.

³ Brottsofferjourernas riksförbund m.fl. 2006, s. 67.

⁴ Brottsofferjourernas riksförbund m.fl. 2006, s. 67 ff.

⁵ Rapporter från riksdagen 2007/08:RFR4

Resultat av Folkpartiets kartläggning

Riksdagens utredningstjänst har, på folkpartiets uppdrag, skickat en enkät till landets alla kommuner. 188 kommuner har svarat på enkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 65 procent.

Av storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö är det bara Göteborg som svarat på enkäten. Stockholms stad har meddelat att man inte kan svara eftersom arbetet med våldsutsatta äldre är en fråga som beslutas på stadsdelsnivå och att arbetet därmed kan se olika ut i olika stadsdelar.

I enkäten ställs frågan om huruvida kommunen har något handlingsprogram, plan, riktlinjer eller annat dokument som specifikt behandlar hur man ska arbeta med äldre som utsatts för våld eller andra övergrepp som

- a) skett *inom* den kommunala vården och omsorgen
- b) skett *utanför* den kommunala vården och omsorgen

Resultatet av enkätundersökningen visar att nästan sju av tio kommuner saknar anvisningar för personalen om hur de ska agera när de möter en äldre som kan vara utsatt för våld eller övergrepp.

- Knappt 30 procent (55 kommuner) av de 188 kommuner som medverkat i undersökningen har riktlinjer för hur personalen ska arbeta med äldre som utsatts för våld eller andra övergrepp som skett inom den kommunala vården och omsorgen.
- Bara en tiondel av kommunerna (19 kommuner) har riktlinjer för hur personalen ska förebygga eller agera när de misstänker att en äldre person som inte har stöd från äldreomsorgen utsatts för våld eller andra övergrepp.

Tabell 2. Kommunernas svar på frågan *Har kommunen riktlinjer eller dylikt för arbetet med övergrepp mot äldre som skett inom kommunal vård och omsorg?* och frågan *Har kommunen riktlinjer eller dylikt för arbetet med övergrepp mot äldre som skett utanför den kommunala omsorgen?*, antal och andel av alla svarande kommuner

Svar	Antal kommuner	Andel
Ja på båda frågorna	14	7,4 %
Ja på enbart frågan om övergrepp inom kommunala omsorgen	41*	21,8 %
Ja på enbart frågan om övergrepp utanför kommunala omsorgen	5	2,7 %
Nej på båda frågorna	128**	68,1 %
Summa	188	100,0 %

Källa: Riksdagens utredningstjänst.

*=12 kommuner har inte lämnat svar på fråga 2b, vilket tolkats som ett nej.

**=Filipstads kommun har svarat både ja och nej på fråga 2a, vilket i kombination med den kommentar som lämnats tolkats som ett nej. 15 kommuner har inte lämnat svar på fråga 2a eller 2b, vilket i kombination med de kommentarer som lämnats tolkats som nej.

Få kommuner riktar information till äldre om våld och övergrepp

Totalt har 60 kommuner svarat att de har särskilda riktlinjer eller dylikt för arbetet med våld och övergrepp mot äldre (se tabell 2 ovan). Dessa kommuner har även fått svara på frågan om huruvida man i sitt arbete ger information till äldre respektive till omsorgspersonal och om man har en särskild kontaktperson som äldre kan vända sig till.

Såsom framgår av tabell 3 nedan är information riktad till anställda den vanligaste insatsen av de tre svarsalternativen i enkäten.

Tabell 3. Kommunernas arbete med våld och övergrepp mot äldre, antal och andelar

Kommunens arbete inkluderar	Ja		Nej	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Information riktad till anställda	56	93,3 %	4	6,7 %
Information riktad till äldre	12	20,0 %	48	80,0 %
Särskild kontaktperson	13	21,7 %	47	78,3 %

Källa: Riksdagens utredningstjänst.

De flesta av kommunerna som har riktlinjer för arbetet mot våld och övergrepp mot äldre har särskild information riktad till personalen.

Bara tolv kommuner har information som riktar sig till äldre om våld och övergrepp och vart de kan vända sig för att få stöd och hjälp. Fyra av fem kommuner som har kommunala riktlinjer om våld och övergrepp mot äldre har alltså missat att vända sig direkt till äldre, som kan befinna sig i utsatta situationer. Av samtliga kommuner i landet som svarat är det bara sex procent som riktar särskild information till äldre om våld och övergrepp.

Våld och övergrepp är tabubelagt och många äldre söker därför inte hjälp. Ett sätt att underlätta för den äldre kan vara att utse en särskild kontaktperson i kommunen, dit äldre som utsatts kan vända sig. En sådan finns bara i 13 kommuner.

Sveriges kommuner är numera skyldiga enligt lag att ge stöd och hjälp till brottsoffer. Men bara Tranås, Vännäs och Västerås av de 188 kommunerna har både riktlinjer för hur de ska arbeta med våld och övergrepp mot äldre inom och utanför äldreomsorgen, information riktad till personal och äldre samt en kontaktperson i kommunen för äldre som utsatts. Detta är anmärkningsvärt.

Folkpartiet föreslår: Nationell handlingsplan mot våld och övergrepp mot äldre

Äldre kvinnor och män som utsätts för våld eller andra kränkningar befinner sig i en sårbar situation. De är beroende av den som utsätter dem för övergreppen, oavsett om det är någon i familjen eller omsorgspersonal. Äldreomsorgens och sjukvårdens personal måste få kunskap att se signaler och våga fråga. Våld mot äldre får inte fortsätta vara ett dolt problem. Vi kan inte acceptera att de flesta av landets kommuner försummar äldre kvinnor och män som utsätts för våld eller andra övergrepp.

Mot bakgrund av att kartläggningens resultat anser vi att regeringen måste ta initiativ till en nationell handlingsplan mot våld och övergrepp mot äldre.

Viktiga delar i en sådan handlingsplan är:

1. En nationell kartläggning av hur många äldre kvinnor och män som utsätts för våld och andra övergrepp.
2. Utbildningsprogram för yrkesgrupper i äldreomsorg och sjukvård så att de tidigt kan upptäcka och hjälpa utsatta äldre.
3. Kommuner bör ha en särskild kontaktperson med kunskap om våld och övergrepp mot äldre, dit utsatta äldre kan vända sig för råd och stöd.
4. Fortsatt utveckling av stödet till anhöriga som vårdar för att förebygga kränkningar som kan bero på utmattning, isolering och ett allt för stort ansvar.
5. Stimulans av lokala brottsförebyggande program riktade till äldre med välfungerande samarbeten mellan hälso- och sjukvård, äldreomsorg, polis, kvinnojourer, brottsofferjourer, pensionärsorganisationer och andra frivilliga aktörer.
6. Forskning om våld och övergrepp mot äldre.

Referenser

Brottsofferjourernas riksförbund, Studieförbundet Vuxenskolan och Sveriges Pensionärsförbund 2006, *Trygghet som saknas. Om våld och övergrepp mot äldre*. Göteborg.

Eriksson, Hjelde 2001, *Ofrid. Våld mot äldre kvinnor och män – en omfångsundersökning i Umeå kommun*. Brottsoffermyndigheten.

Rapporter från riksdagen, 2007/08:RFR4, *Socialutskottets offentliga utfrågning på temat våld mot äldre den 19 september 2007*.

Socialstyrelsens webbplats, "Våld mot äldre",
<http://www.socialstyrelsen.se/aldre/valdmotaldre>

Sveriges kommuner och landsting (2009) *Utveckling pågår. En kartläggning av kvinnofridsarbetet i kommuner, landsting och regioner*

Bilaga : Kommunernas svar om våld och övergrepp mot äldre

Tabellbilagan visar samtliga 188 svar från kommunerna på enkäten. Svaren är uppdelade länsvis.

Följande frågor har ställts till kommunerna:

- Har kommunen något handlingsprogram, plan, riktlinjer eller annat dokument som specifikt behandlar hur man ska arbeta med äldre som utsatts för våld eller andra övergrepp som skett inom den kommunala vården och omsorgen?
- Har kommunen något handlingsprogram, plan, riktlinjer eller annat dokument som specifikt behandlar hur man ska arbeta med äldre som utsatts för våld eller andra övergrepp som skett utanför den kommunala omsorgen?
- Om "ja" på någon av frågorna ovan, inkluderar kommunens arbete med våld och övergrepp mot äldre särskild information riktad mot anställda inom den kommunala vården och omsorgen?
- Om "ja" på någon av frågorna ovan, inkluderar kommunens arbete med våld och övergrepp mot äldre särskild information riktad mot äldre?
- Om "ja" på någon av frågorna ovan, inkluderar kommunens arbete med våld och övergrepp mot äldre en särskild kontaktperson för äldre som utsatts för våld och övergrepp?

Kommunerna har också getts utrymme att ge egna kommentarer. I några fall har vi av utrymmesskäl varit tvungna att korta eller redigera kommentarerna något. Det framgår i tabellen där det har skett.

Län	Kommun	våld inom omsorgen	våld utanför omsorgen	info till anställda	info till äldre	Kontakt-person	kommentarer
							* Anger redigerad text p g a utrymmesskäl
Blekinge län	Olofström	Nej	Nej				
Blekinge län	Karlskrona	Nej	Nej				Förvaltning har genomfört två föreläsningar som inte specifikt har berört våld mot äldre. Ytterligare en föreläsning planeras i höst som just kommer att beröra äldre. Därefter kommer en handlingsplan att utarbetas. Två biståndshandläggare kommer att vara ansvariga. Biståndshandläggarna ingår i kommunens nätverk. Våld i nära relationer. Steg 2 planeras så att vårdpersonalen kommer att få utbildning/föreläsning.
Blekinge län	Ronneby		Nej				Samarbete pågår med individ och familjeomsorgen om framtagande av handlingsprogram när det gäller 'våld i nära relationer'
Blekinge län	Karlshamn	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	
Blekinge län	Sölvesborg	Nej	Ja	Nej	Nej	Ja	Omsorgsförvaltningen i Sölvesborgs kommun har ett omfattande utbildningsprojekt igång. Samtlig personal inom äldre och omsorg funktionshinder har fått en grundläggande utbildning kring våld mot kvinnor. Chefer och specialistpersonal har fått en fördjupad utbildning. Vi är en arbetsgrupp som håller på att ta fram en handlingsplan för omsorgen och där inkluderas även hur vi ska hjälpa personal som drabbats. Denna ska fastställas av Omsorgsnämnden i juni 2010. Finns handlingsplan fastställd av kommunstyrelsen. Ett kvinnofridsråd ska startas för omsorgen där hjälp och stöd ska ges i de ärenden där handlingsplanen inte räcker till. Detta råd ska bestå av personal från omsorgen och bli specialistutbildad.
Dalarnas län	Vansbro	Nej	Nej				
Dalarnas län	Malung-Sälen	Nej	Nej				Hot och våld och övergrepp rapporteras som avvikelser och/eller utreds som allvarligt missförhållande oavsett vem som är den som utövar. Samtal och uppföljning med den drabbade och anhöriga sker.
Dalarnas län	Leksand	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Inom VO: Görs individuella riskanalyser och handlingsplaner, vb handledning och utbildning för personal. Ej någon insats riktad mot äldregrupper vad som gäller våld och hot. Finns handlingsplan för våld mot kvinnor.
Dalarnas län	Rättvik	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	
Dalarnas län	Orsa	Ja		Ja			
Dalarnas län	Älvdalen	Nej	Nej				
Dalarnas län	Smedjebacken	Nej	Nej				
Dalarnas län	Mora	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	
Dalarnas län	Borlänge	Nej	Nej				
Dalarnas län	Säter	Nej	Nej				Ett arbete har inletts för utarbetande av rutiner vid hot och våld i nära relationer samt inom vård o omsorg.
Dalarnas län	Avesta	Nej	Nej				
Dalarnas län	Ludvika	Nej	Nej				

Län	Kommun	våld inom omsorgen	våld utanför omsorgen	info till anställda	info till äldre	Kontakt-person	kommentarer
Gotlands län	Gotland	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej	Projektansökan har gjorts för att under hösten anställa en projektledare till arbetet med våld mot äldre och funktionshindrade. Denna projektledare skall utbilda samtlig personal i Äldre- och handikappomsorg, utveckla informationsmaterial till målgruppen samt starta en referensgrupp med ett speciellt ansvar inom området.
Gävleborgs län	Ockelbo	Nej	Nej				
Gävleborgs län	Hofors	Nej	Nej				
Gävleborgs län	Ovanåker	Nej	Nej				Det finnes ett intresse att ta fram ett handlingsprogram från Ovanåkers kommun, gällande arbete med våld och övergrepp mot äldre. Är tacksam om det finns något handlingsprogram i frågan från andra kommuner som vi här kan titta på. Sänd då ev dessa till mig.
Gävleborgs län	Nordanstig	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	
Gävleborgs län	Ljusdal	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Vi har kontinuerlig info och utb. vad gäller betydelsen av Lex Sara, vart och hur man agerar vid eventuell misstanke om övergrepp kränkning osv
Gävleborgs län	Gävle	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej	
Gävleborgs län	Sandviken	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	
Gävleborgs län	Bollnäs	Nej	Nej				Inom äldreomsorgen har processen precis börjat, med förankring av den handlingsplan som IFO utformat och som ska gälla för hela socialförvaltningen.
Gävleborgs län	Hudiksvall	Ja		Ja	Ja	Nej	Vi använder oss av en handbok som kommunen tagit fram rörande 14 kap. 2§ SoL (Lex Sarah) Vi har rutiner för 'interna avvikelser' Rutiner för synpunkter- klagomålshantering finns framtagna Ett program mot våld och förtryck i nära relationer finns framtagna i Hudiksvalls kommun. Det har ännu inte brutits ner till förvaltningsnivå.
Hallands län	Hylte	Nej	Nej				
Hallands län	Falkenberg	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Falkenbergs kommun arbetar med kvinnofridsplan
Hallands län	Varberg	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	* Lex Sarah - riktlinjer finns för anmälan om allvarliga missförhållanden i omsorgen om äldre och funktionshindrade * Kvinnoväld - Yrkesgemensam handbok finns men inte specifikt mot äldre * Samarbetsgrupp finns med kommun, landsting och polis gällande trygghets- och brottsförebyggande arbete för hela befolkningen.
Hallands län	Kungsbacka	Nej		Nej	Nej	Nej	
Jämtlands län	Ragunda	Nej	Nej				Har nyligen diskuterat frågan med enhetscheferna och vi ska göra en enkel 'inventering' över hur många man känner till/har träffat det senaste året som har utsatts för våld/kränkande behandlingar. Den här frågan kommer att tas upp kontinuerligt i personalgrupperna. Har även tagit del av det material som Socialstyrelsen har på sin hemsida.
Jämtlands län	Bräcke	Nej	Nej				Inom kommunen pågår ett arbete med att ta fram en plan gällande kommunens arbete med våld och övergrepp samt hot. Arbetet beräknas vara klart under 2010.

Län	Kommun	våld inom omsorgen	våld utanför omsorgen	info till anställda	info till äldre	Kontakt-person	kommentarer
Jämtlands län	Krokom	Nej	Nej				
Jämtlands län	Strömsund	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	1. Anmälan om missförhållanden. SoL, LSS, rutiner för hot och våld. punkt 2. Utan för kommunal omsorg på samhällsnivån, handlingsplan för kvinnofrid, handlingsplan för våld i nära relationer, vilka också omfattar äldre, samverkan med individ och familjeomsorg. 3. Kommunens befolkningsmängd är av mindre volym. Frågor om våld mot äldre inkluderas på samhällsnivån i befintliga stödstrukturer och de planer, rutiner som upprättas. punkt 1 anmälan om missförhållanden enl SoL, LSS, rutiner för hot och våld. punkt 2 kommunens information enligt fråga 2 punkt 2 kring våld och övergrepp inkluderar samtliga åldersgrupper, även äldre. punkt 3. Ingen specifik kontaktperson finns för frågor om hot och våld mot äldre. Hanteras inom befintliga samhällsstrukturer. Frågor om hot och våld mot enskilda inom äldreomsorg delgs i linje inom vård- och socialförvaltningen samt MAS. Finns även en anhörigkonsulent som kan uppmärksamma dessa frågor och kanalisera vidare.
Jämtlands län	Östersund	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Det finns väl utarbetade rutiner och är väl känt av personal när det gäller ärenden inom kommunen typ Lex Sarah. När det gäller våld o övergrepp utanför den kommunala omsorgen, ex våld i nära relationer håller vi på med ett förbättringsarbete. Det innehåller upprättande av rutiner, policy, handlingsplan, kompetenshöjning, information etc
Jönköpings län	Mullsjö	Nej	Nej				
Jönköpings län	Habo	Nej	Nej				
Jönköpings län	Gislaved	Nej	Nej				Gislaveds kommun arbetar för trygghet, trovärdighet och trygghet för alla, och ger stöd åt dem som behöver - oavsett åldersgrupp.
Jönköpings län	Jönköping	Ja		Ja	Nej	Nej	
Jönköpings län	Nässjö	Nej	Nej				Fråga 2 - Inte utöver Lex Sara - handläggningsrutinerna
Jönköpings län	Sävsjö	Nej	Nej				
Jönköpings län	Vetlanda	Nej	Nej				
Jönköpings län	Eksjö	Nej	Nej				
Jönköpings län	Tranås	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Inom Socialtjänsten, så har vi ett styrdokument för avvikelshantering. Lex Sarah-anmälan, kontakt person är Medicinskt ansvarig sjuksköterska. Helga kvinnojouren
Kalmar län	Mörbylånga	Nej	Nej				
Kalmar län	Hultsfred	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	

Län	Kommun	våld inom omsorgen	våld utanför omsorgen	info till anställda	info till äldre	Kontakt-person	kommentarer
Kalmar län	Emmaboda	Nej	Nej				I kommunen finns en rutiner för Lex sarahanmälan, ett dokument som talar om vem som kan/ska anmäla och när man ska anmäla och vem som tar emot anmälan osv. MAS ansvarar för utredningen och får i och med det kontakt med den utsatte. Detta gäller alla i vår omsorg, vi har hemtjänst och hemsjukvård och personliga assistenter och ansvarar för människor i alla åldrar. All personal har kännedom/kunskap om rutinen. För övrigt har vi inget specifikt som är riktat till 'äldre'
Kalmar län	Kalmar	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Rutiner finns för handläggning av Lex Sarah som berör detta. Utöver detta finns också rutin kring hur vi ska agera vid misstanke om våldsutsatta kvinnor i nära relationer. Dertta kan handla om sådant som verksamheten träffar på i äldreomsorgen men också riktat mot kvinnor som personalgrupp. Vi försöker också bli bättre på att förebygga detta när anhörig vårdar en närstående i äldreomsorgen.
Kalmar län	Nybro	Nej	Nej				Projekt 'Hot och våld' i samarbete med Afa
Kalmar län	Västervik	Nej		Nej	Nej	Nej	
Kalmar län	Vimmerby	Nej	Nej				
Kronobergs län	Uppvidinge	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Våld mot äldre är en del i vårt arbete med våld i nära relationer. Handlingsplan finns och utbildning för all personal är på planeringsstadiet. Frågan är kommunövergripande och hanteras på kommunstyrelsenivå. Ansvarig är Peter Skoog.
Kronobergs län	Alvesta	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Jag arbetar som som socialt ansvarig samordnare i kommunen och har till uppgift att arbeta med kvalitetsarbete inom hela organisationen samt att utreda synpunkter, klagomål, fel och brister och missförhållanden enligt Lex Sarah. Jag arbetar därmed med utvecklingsarbete och handledning till chefer och handläggare och kompetensutveckling till personal med fokus på deras uppdrag.
Kronobergs län	Älmhult	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja	Broschyr finns på vår hemsida, www.almhult.se
Kronobergs län	Växjö	Ja	Nej	Ja	Ja	Nej	En handlingsplan för Omsorgsnämndens arbete kring våld i nära relationer har tagits fram och implementerats dels i verksamheten, dels via kommunala pensionärsrådet. Personer som inte har insatser från/kontakt med omsorgsnämnden, oavsett ålder, omfattas av den handlingsplan som tagits fram av den nämnd som ansvarar för individ och familjeomsorg.
Kronobergs län	Ljungby	Nej	Nej				Vi har påbörjat ett arbete med att kompetensutveckla hemtjänstens personal i temat. Vi har ett handlingsprogram för våld mot kvinnor men inget som är specifikt riktat mot äldre.
Norrbottnens län	Arvidsjaur	Nej	Nej				Vi har under årens lopp genomfört särskild information riktad mot anställda inom vården och omsorgen vid ett par tillfällen. Informationen har bestått i att IFO:s personal besökt arbetsplatsträffar och tagit upp ämnet. Vi har inte lagt in det i något handlingsprogram
Norrbottnens län	Arjeplog	Nej	Nej				Arjeplogs kommun är så liten att denna typ av frågor är sällan eller aldrig förekommande och hanteras frång gång till gång på det allra bästa sättet

Län	Kommun	våld inom omsorgen	våld utanför omsorgen	info till anställda	info till äldre	Kontaktperson	kommentarer
Norrbottnens län	Jokkmokk	Nej	Nej				
Norrbottnens län	Kalix	Ja		Ja	Ja	Nej	Vi har rutiner policy handlings program för våld och hot både mot brukarna och personal. LEX SARA
Norrbottnens län	Övertorneå	Nej	Nej				Riktlinjer kring anmälan om Lex Sarah finns
Norrbottnens län	Gällivare	Nej	Nej				I det vardagliga arbetet så skall alla 'extraordinära' händelser som innebär att äldre drabbas lyftas till ansvarig chef som har att bedöma om/hur frågan skall åtgärdas.
Norrbottnens län	Luleå	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Avvikelser/fel och brister är detb system som Luleå Kommune använder för att kartlägga detta. Vid ovanstående händelser utreds detta enl. Lex Sarah, Lex LSS
Norrbottnens län	Piteå	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Särskild kontaktperson kan utses vid t.ex. Lex Sara anmälan.
Norrbottnens län	Haparanda	Nej	Nej				Plan för arbete mot våld i nära relationer finns.
Norrbottnens län	Kiruna	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Socialförvaltningen har en relationsfridsgrupp som specialiserar sig på våld i nära relationer. En av medlemmarna är inriktad mot äldre. Utbildningsinsatser genomförs till vårdpersonal inom särskilt boende och hemtjänst under innevarande år. En kommunövergripande handlingsplan är upprättad. Den förväntas antas av Kommunalfullmäktige i Juni månad. Där finns även gruppen äldre nämnd som särskilt utsatt grupp att beakta.
Skåne län	Svalöv	Nej	Nej				Avvikelsesystem när det gäller allvarliga missförhållanden finns.
Skåne län	Staffanstorps	Nej	Nej				
Skåne län	Östra Göinge	Nej	Nej				Nej
Skåne län	Bjuv	Nej					
Skåne län	Svedala	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	
Skåne län	Skurup	Nej	Nej				
Skåne län	Sjöbo	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	I våra värdegrunder och vår vision om att alla äldre skall ha ett gott liv Varje dag förmedlar vi vikten av att de äldre alltid skall ha ett värdigt liv. Självklart är det en viktig del i helheten att vi kan hantera situationer när äldre blir utsatta för våld och övergrepp. Riktade utbildningsinsatser samt riktlinjer kan komma att införas framöver.
Skåne län	Hörby	Ja		Ja		Ja	informationsspridning och uppdatering gällande våld i nära relationer inriktad mot äldre.
Skåne län	Tomelilla	Nej	Nej				
Skåne län	Perstorp	Nej	Nej				
Skåne län	Klippan	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	I de kontakter lokala brottsförebyggande rådet har med äldre, så förekommer nästan inget våld som anmäls till polisen i Klippan. Det är helt enkelt inga äldre utomhus i en sådan liten kommun som Klippan. Att det finns en rädsla om hot från viss person eller närboende granne kan ibland framskynta i trygghetsmätningar som görs. Massmedia påverkar enl. min mening denna fråga i allt för stor omfattning.

Län	Kommun	våld inom omsorgen	våld utanför omsorgen	info till anställda	info till äldre	Kontaktperson	kommentarer
Skåne län	Åstorp	Nej	Nej				Vi har en handlingsplan för våldsutsatta kvinnor och deras barn, denna handlingsplan inbegriper även äldre kvinnor men är inte specifikt riktad mot målgruppen äldre.
Skåne län	Lund	Nej	Ja	Ja	Nej	Nej	Vård- o omsorgsförv ansvar bedöms främst vara att uppmärksamma vilka av våra äldre brukare som har behov av stöd i dessa frågor. Socialförv expertis får sedan ta huvudansvar för stöd utifrån behov. Socialförvaltningen har särskild kompetens för frågor om våld och övergrepp för olika målgrupper, där inryms även gruppen äldre. Förvaltningen bedriver tillsammans med andra kommuner i Skåne ett Kriscentrum som vänder sig till män, kvinnor och barn. Socialförv har en handlingsplan för att motverka våld mot kvinnor, finns bl a åtgärder avseende äldre som utsatts för våld o övergrepp.* Vård- o omsorgsförv har till följd av länsstyrelsens tillsynsbeslut i september 2009 bestämt sig för att se över behovet av handlingsplan vid misstanke om övergrepp inom förvaltningens äldreomsorgs-verksamhet. * redigerad text
Skåne län	Landskrona	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	En handlingsplan för äldre våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld kommer under året att färdigställas. Handlingsplanen kommer att innehålla kriterierna, - Uppsökande och förebyggande arbete -Kvalitet -Samverkan och säkerhet.
Skåne län	Helsingborg	Nej	Nej				
Skåne län	Ystad	Ja		Ja	Nej	Nej	Vi arbetar aktivt med vår värdegrund som alla omfattas av. Våld eller övergrepp leder alltid till Lex Sarah anmälan. Vi har inte haft anledning att göra någon sådan anmälan på många år.
Skåne län	Simrishamn	Nej	Nej				Vi har rutiner för våld och hot som vänder sig till alla målgrupper dock inte enbart mot äldre.
Stockholms län	Vallentuna	Nej	Nej				Utbildning, handlingsplan vad gäller äldre, funktionshindrade som utsatts för våld i hemmet är planerad och ska arbetas fram.
Stockholms län	Värmdö	Nej	Nej				Inget specifikt handlingsprogram som riktas mot äldre.
Stockholms län	Järfälla	Nej	Nej				- Biståndsbedömrna har fått 1,5 dags utbildning kring Våldsutsatta kvinnor - Nära samarbete med Kvinnofrifrdsmottagningen -Nätverk med utförare och polis för snabb info-spridning med mera - Text om intersektionellt perspektiv med förklaring i förfrågningsu
Stockholms län	Haninge	Nej	Nej				Vi har sökt projektpengar från länsstyrelsen gällande äldre. för att arbeta med i första hand en kartläggning av våld i nära relationer
Stockholms län	Tyresö	Nej	Nej				folder skickats ut till alla äldre rörande hur man undviker att bli utsatt för brott t.ex ficktjuvar, stöld i hemmet. Tyresö kommun i samarbete med plisen har framställt broschyren.

Län	Kommun	våld inom omsorgen	våld utanför omsorgen	info till anställda	info till äldre	Kontakt-person	kommentarer
Stockholms län	Upplands Bro	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej	Kommunen har nyligen färdigställt en handlingsplan för våld i nära relationer. I handlingsplanen tas olika grupper upp; såsom äldre, funktionsnedsatta, samkönade relationer etc. Under hösten 2010 kommer personal inom äldre- och handikappomsorgen att få utbildning om handlingsplanen, checklistan och hur man går tillväga om man får kännedom om våld eller övergrepp. Äldreomsorgspersonalen kommer inte att utreda / arbeta med dessa frågor själva utan det tas om hand av inom ämnet kompetenta socialsekreterare på Individ-och familjeomsorgen. Dessa socialsekreterare skall sedan kunna handleda personalen vid behov.
Stockholms län	Södertälje	Nej	Nej				I dagsläget finns inga särskilt riktade insatser/information specifikt för målgruppen. Insatser/information ges inom ramen för det kvinnofridsarbete som redan pågår i kommunen. Under sommaren/hösten 2010 kommer handlingsplan för våld mot kvinnor,män och barn att utarbetas. Målgruppen äldre kommer att uppmärksammas inom ramen för den kommande handlingsplanen.
Stockholms län	Sundbyberg	Nej					
Stockholms län	Vaxholm	Nej	Nej				
Stockholms län	Norrstälje	Nej	Nej				
Stockholms län	Sigtuna	Ja		Ja	Nej	Nej	
Stockholms län	Nynäshamn	Nej					Arbete med våld i nära relationer pågår i kommunen och nya riktlinjer är på gång. I detta ingår även våld mot äldre personer.
Södermanlands län	Vingåker	Nej	Nej				Enligt lagstiftning
Södermanlands län	Gnesta	Nej	Nej				
Södermanlands län	Oxelösund	Nej	Nej				
Södermanlands län	Katrineholm	Nej	Nej				Vi har riktlinjer, rutiner och handlingsplaner gällande våld och övergrepp men det gäller alla brukare inom förvaltningen och inta bara äldre. Något specifikt för äldre finns inte
Södermanlands län	Eskilstuna	Nej	Nej				Kommungemensamt program finns ang mäns våld mot kvinnor, oavsett ålder. Uppdrag finns att under 2010 ta fram rutiner för arbetet med våldsutsatta äldre kvinnor och kvinnor med funktionsnedsättning. Sannolikt kommer rutinerna även omfatta män i motsvarande situation.
Södermanlands län	Strängnäs	Nej	Nej	Ja	Nej	Ja	I Strängnäs kommun pågår ett utvecklingsarbete för våld i nära relationer. En samordnare arbetar för att samordna och utveckla kommunens insatser för bl a våld mot äldre. Inom äldre och handikappomsorgen har 2009/2010 startat en utbildningsinsats för personalen i samarbete med länsstyrelsen i Södermanland. Handlingsplaner och riktlinjer kommer att upprättas.
Södermanlands län	Trosa	Nej	Nej				Vi arbetar för att alla invånare oavsett ålder skall känna sig trygga i kommunen. Vi har ett högt betyg i medborgarundersökningen ang trygghet.
Uppsala län	Knivsta	Nej	Nej				

Län	Kommun	våld inom omsorgen	våld utanför omsorgen	info till anställda	info till äldre	Kontakt-person	kommentarer
Uppsala län	Heby	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	
Uppsala län	Tierp	Nej	Nej				
Uppsala län	Uppsala	Nej	Ja	Ja	Nej	Nej	Vi har fn ett projekt på gång som finansieras med hjälp av medel från Länsstyrelsens satsning 'lokal samverkan för kvinnofrid'. I projektet har det tillskapats ett Dialogforum med representanter från åklagare, polis, Akademiska sjukhuset, kvinnofridsmottagningen, brottofferjouren, socialtjänsten och biståndsmyndigheten som ska ta fram ett förslag på hur äldre kvinnors skyddsnät ska utformas i Uppsala kommun. Dessutom ska all omsorgspersonal utbildas i att lära sig vad våld är, att våga se att det förekommer och hur man ska agera när man misstänker att någon är utsatt för våld och att man vågar fråga. Personalen ska också via det handlingsprogram, som är under framtagande, veta vad de kan erbjuda och vem man kan vända sig till för att få hjälp. Vi tänker också att skapa ett resurscentrum dit man kan vända sig och tillsammans med en särskild kontaktperson/lots få råd och stöd, vägledning och akut hjälp.
Värmlands län	Kil	Nej	Nej				
Värmlands län	Eda	Nej	Nej				I samband med en avvikelse, Lex Sarah utarbetas en individuell åtgärdsplan.
Värmlands län	Torsby	Nej	Nej				
Värmlands län	Storfors	Nej					
Värmlands län	Hammarö	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	
Värmlands län	Munkfors	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	
Värmlands län	Forshaga	Nej	Nej				Sökt och fått medel för projektanställning av en kvinnofridssamordnare. Syftet är att undanröja de anmärkningar kommunen fick vid tillsyn från Länsstyrelsen gällande våld och hot inom socialnämndens område. Vi vill skapa rutiner för arbete med hot och våld med fokusering på våld mot äldre kvinnor samt funktionshindrade inom LSS-enhetens verksamhet. Projektet är ett samverkansprojekt med individ och familjeomsorgen i kommunen. Lundby kommun är modellkommun gällande vård- och omsorg. För närvarande har vi sökt medel för fortsättning av projektet med syfte att implementera rutinerna.
Värmlands län	Grums	Nej	Nej				
Värmlands län	Sunne	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Det enda vi har är på vår hemsida information till alla invånare vart de kan vända sig om de varit utsatt för brott, till Brottsofferjouren i Norra Värmland, men det är inte specifikt riktat till äldre utan till alla.
Värmlands län	Karlstad	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Vi har tagit fram riktlinje och instruktioner som stöd till personalen om de upptäcker våld mot kvinnor eller män. Arbetet kommer att implementeras i verksamheterna under hösten 2010.
Värmlands län	Kristinehamn	Nej	Nej				Kommunen har ett pågående arbete med att ta fram en handlingsplan avseende våld mot äldre och/eller funktionshindrade kvinnor, dock inte avseende äldre specifikt.

Län	Kommun	våld inom omsorgen	våld utanför omsorgen	info till anställda	info till äldre	Kontakt-person	kommentarer
Värmlands län	Filipstad	Ja Nej	Nej	Ja	Nej	Nej	Följer lagstiftningen enligt LEX SARA
Västerbottens län	Nordmaling	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	
Västerbottens län	Bjurholm	Nej	Nej				
Västerbottens län	Vindeln	Nej	Nej				
Västerbottens län	Malå	Nej	Nej				
Västerbottens län	Storuman	Nej	Nej				Kommunen möte varje person som utsatts av våld individuellt utifrån den enskildes behov.
Västerbottens län	Sorsele	Nej	Nej				
Västerbottens län	Dorotea	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Dokumentet inbegrips i avvikelshanteringsblanketten.Skulle det bli aktuellt så har vi rutiner för Lex Sara
Västerbottens län	Vännäs	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Vård- och omsorgsförvaltningen i Vännäs har arbetat i samverkan med frågorna kring mäns våld mot kvinnor och barn under ett flertal år. I arbetsgruppen ingår medarbetare från äldre- handikapp- och individ- och familjeomsorg, samt medarbetare från *HälsoCentralen Tre Älvar (*Västerbottens läns landsting) och Vännäs FrivilligCenter, som arbetar med varaktiga former för anhörigstöd. Det är framför allt under det senaste året som frågorna kring våld mot äldre i särskilt - och i ordinarie boende samt våld mot personer med funktionsnedsättningar blivit uppmärksammat.Vi planerar att utgå från vår övergripande handlingsplan och upprätta rutinparmar som ska finnas vid alla verksamheter inom HO; ÅO och IFO: PA så sätt kan man visa på det generella som gäller för hot,våld och trakasserier och även tydliggöra vissa delar som är specifika för våld inom respektive område. När det gäller äldre kan våld visa sig exempelvis genom försummelse. Det är svårt att identifiera missförhållanden pga att 'ett blåmärke' eller en 'klä
Västernorrlands län	Ånge	Nej					
Västernorrlands län	Timrå	Nej	Nej				handlingsprogram finns för våldsutsatta kvinnor men ej kopplat till någon specifik åldersgrupp.
Västernorrlands län	Sollefteå	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Rutiner enligt fråga 2 avser dels rutiner enligt Lex Sarah, dels arbetsrutiner när personal oroas av händelser som upplevs som avvikande i brukares hem inom vård- och äldreförvaltningens verksamhet
Västernorrlands län	Örnsköldsvik	Nej					Vi kommer att jobba aktivt med denna del under 2010.Vi har under 2009-2010 arbetat fram en handlingsplan tillsammans med humanistiska för våldsutsatta kvinnor och barn som bevitnat våld.I övrigt så har vi anmälningsskyldighet enligt Lex Sarah som vi har riktlinjer och rutiner runtomkring.
Västmanlands län	Surahammar	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Kommunen har en handlingsplan för våld i nära relation i vilken verksamheten för äldre och funktionshindrade har ett eget kapitel.
Västmanlands län	Kungsör	Nej	Nej				Vi har generella riktlinjer som rör kvinnofrid men inget som specifikt riktar sig mot äldre kvinnor.
Västmanlands län	Norberg	Nej	Nej				

Län	Kommun	våld inom omsorgen	våld utanför omsorgen	info till anställda	info till äldre	Kontakt-person	kommentarer
Västmanlands län	Västerås	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	I Västerås finns verksamhet för att uppmärksamma och ge stöd och hjälp till kvinnor som utsatts för våld eller barn som bevittnat våld. Sociala nämnderna har en handlingsplan och ett kvinnocentrum för att ge stöd till kvinnor oavsett ålder. Under hösten 2009 informerades alla utförare och leverantörer om sitt ansvar för att uppmärksamma våld mot äldre kvinnor. Under hösten 2010 genomförs en omfattande info- och utbildningsinsats både för den kommunala äldreomsorgen och för dem som arbetar hos alternativa äldreomsorgsleverantörer. Vår strävan är att all personal i äldreomsorgen ska ha kompetens för att upptäcka våld mot äldre kvinnor. Personal ska känna till vilken hjälp som finns och ge kvinnan stöd att komma till professionella för vidare hjälp. Vid enheten som handlägger bistånd till äldre och funktionsnedsatta finns ambassadörer med uppgift att uppmärksamma våld mot kvinnor. Under hösten 2010 inbjuds opensionärsorg företrädare och de politiska förtroendevalda. * Redigerad text
Västmanlands län	Fagersta	Nej	Nej				Rutiner kring äldre som utsätts för våld i hemmet håller på att tas fram. Beräknas klart till hösten
Västmanlands län	Köping	Ja		Ja			Rutin finns för våld och övergrepp mot äldre. all personal vet att den finns och att man är skyldig att anmäla övergrepp.
Västmanlands län	Arboga	Nej	Nej				
Västra Götalands län	Härryda	Nej	Nej				Ett arbete med att ta fram ett handlingsprogram för våld mot äldre är påbörjat i samverkan med kommunens individ- och familjeomsorg.
Västra Götalands län	Partille	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Våld i nära relationer och Kvinnofridsatsningar har gjorts i förvaltningen i form av utb. 2009. Handlingsplaner håller på att tas fram
Västra Götalands län	Stenungsund	Ja		Ja	Ja	Nej	Kan ej svara på fråga 2 b
Västra Götalands län	Tjörn	Nej					Äldreomsorgen igår i kommunens arbete , gällande våld i nära relationer. Det finns kontaktperson samt medverkan i styrgruppen för arbetet.
Västra Götalands län	Orust	Nej	Nej				
Västra Götalands län	Dals-Ed	Nej	Nej				
Västra Götalands län	Färgelanda	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej	Informationsmaterial är inte färdigställt.
Västra Götalands län	Lerum	Nej	Nej				Kvinnofridsfrågor, sköts av Individ och familjeomsorg. BRÅ
Västra Götalands län	Bollebygd	Ja		Ja	Nej	Nej	Vi har ett dokument som kallas Rutin för hot och våld.
Västra Götalands län	Essunga	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	
Västra Götalands län	Gullspång	Ja	Ja	Nej	Nej	Nej	Riktlinjer för arbete mot hot och våld i nära relationer finns. Gullspångs kommun deltar i kommunövergripande arbete mot våld i nära relationer. Arbetet sker via Skaraborgs kommunalförbund.
Västra Götalands län	Tranemo	Nej	Nej				
Västra Götalands län	Bengtstors	Nej					Frågan kommer att diskuteras i samband med upprättande av en plan för kvinnofrid

Län	Kommun	våld inom omsorgen	våld utanför omsorgen	info till anställda	info till äldre	Kontakt-person	kommentarer
Västra Götalands län	Lilla Edet	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Folkhälsosamordnare Eva-Lena Julin Rydbo tfn 0520-659511, 070-3765350 eva-lena.julin@lillaedet.se
Västra Götalands län	Svenljunga	Nej	Nej				
Västra Götalands län	Vara	Nej	Nej				
Västra Götalands län	Götene	Ja	Nej	Ja	Ja	Nej	All personal har fått en utbildning i detta.
Västra Götalands län	Tibro	Ja		Ja	Nej	Ja	I svaren räknas Lex Sarah in.
Västra Götalands län	Töreboda	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	
Västra Götalands län	Göteborg	Nej	Nej				Det finns inget program som gäller specifikt äldre. Däremot ett program gällande våld i nära relationer, där äldre inkluderas. I samverkan med andra kommuner har ett kompetenscenter gällande relationsvåld byggts upp. Utbildning direkt riktad till äldreomsorgspersonal har genomförts. En stadsdel, som arbetat särskilt med frågan är Lundby. I samband med ett utvecklingsprojekt där Lundby var en av de två deltagande stadsdelarna och Tynnered den andra, gavs en rapport ut 2004 'De sista ljuva åren..... om utsatthet och erfarenheter av våld hos personal och vårdtagare inom hemtjänsten'. Författare är Kerstin Kristensson och Marie Risbeck. Socialstyrelsen var medfinansierare i projektet.
Västra Götalands län	Mölnadal	Nej	Nej				
Västra Götalands län	Kungälv	Nej	Ja	Ja	Nej	Nej	Inom folkhälsoarbetet i kommunen är en del av arbetet, våld i nära relationer. En arbetsgrupp finns sedan år 2000 med deltagare från socialtjänst, sjukvården, skolan, polisen, kvinnojour, brottsofferjour, kyrkan och folkhälsosamordnare som fungerar som ett nätverk. En gemensam handlingsplan finns där ett handlingsprogram beskriver vad man bör tänka på när man möter en kvinna utsatt för våld. Under 2007 utbildade vi all hemtjänstpersonal i skadeförebyggande arbete för äldre där en del var våld mot äldre. Vi har haft en basutbildning 'Ge mig nya ögon att se med' där bland annat demensteamet i kommunen har deltagit. Sedan 2008 finns krismottagning för kvinnor där alla är välkomna; äldre och funktionshindrade, kvinnor med utläns bakgrund, homosexuella, bisexuella och transpersoner, missbrukande, hedersrelaterat våld. Vi har även krismottagning för män och samtal enligt Rädda Barnens Trappan, modell med barn som sett mamma bli slagen eller själva blivit slagna. * Redigerad text
Västra Götalands län	Lysekil	Nej	Nej				
Västra Götalands län	Uddevalla	Nej	Nej				Arbete pågår för fullt med de äldres säkerhet bl.a genom äldresäkerhetsronder och förebyggande hembesök där det diskuteras olika säkerhetsfrågor
Västra Götalands län	Vänersborg	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Vi har ett antal ambassadörer som har fått några dagars utbildning, och informerat alla personalgrupper inom äldreomsorgen angående 'våld i nära relationer'. Ett specifikt program för endast äldre finns inte, utan materialet riktar sig istället till samtliga åldersgrupper inom Socialförvaltningens ansvarsområde.

Län	Kommun	våld inom omsorgen	våld utanför omsorgen	info till anställda	info till äldre	Kontakt-person	kommentarer
Västra Götalands län	Trollhättan	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej	Inom omsorgsförvaltningen finns ett antal sk kvinnofridsinstruktörer som har till uppdrag att i sina respektive arbetsgrupper utgöra spetskompetens när det gäller våld mot äldre, företrädesvis relationsbetingat våld. För ytterligare information hänvisas till Trollhättans stads hemsida.
Västra Götalands län	Borås	Nej					Inom äldreomsorgen finns Regler för rapportering av Fel och Brister och Missförhållanden enligt Lex Sarah lagstiftningen. Information och utbildning har givits på olika nivåer inom äldreomsorgen för att medvetandegöra varje medarbetare om de här området.
Västra Götalands län	Åmål	Nej	Nej				En handlingsplan finns upprättad i kommunen som rör våld i nära relation. Vidare finns soc.sekr/beh.sekr som särskilt arbetar med våld i nära relation och som även har speciell utbildning i hedersrelaterat våld. Vad gäller de grupper som särskilt ska uppmärksammas vad gäller våld i nära relation arbetar kommunen idag mer med focus på missbrukande kvinnor. En utveckling av arbetet kommer succesivt och mer specifikt även omfatta gruppen äldre framdeles.
Västra Götalands län	Lidköping	Nej	Nej				Det finns en utarbetad handlingsplan i kommunen, 'Handlingsplan mot våld i nära relationer' där finns ett särskilt kapitel som berör äldre personer. Under år 2009 anordnades en utbildning 'Våld i nära relationer' för personal inom hemvård och personal inom Individ & Familjeomsorg. Dock har vi inget särskilt program enbart avsett för äldre personer.
Västra Götalands län	Skara	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	
Västra Götalands län	Skövde	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Lex-Maria innefattar information till anställda, åtgärder och handling om vid övergrepp mot bland annat äldre. Utöver Lex-maria har inte äldreomsorgen någon specifik handlingsplan ang hot och våld mot äldre.
Västra Götalands län	Hjo	Nej	Nej				Kommunen har nyligen antagit en Handlingsplan för våld i nära relationer, men den är inte specifikt inriktad mot gruppen äldre.
Västra Götalands län	Tidaholm	Nej					Tidaholms kommun arbetar med äldre som utsatts för våld genom att informera om Lex Sarah till all personal. Alla anmälningar som kommer till verksamhetens kännedom, tar chefen för verksamheten ett personligt samtal med vårdtagaren och personalen som är berörd. Om behovet finns av mer professionella insatser hjälper chefen för verksamheten den äldre att få kontakt med t.ex vårdcentralen. Allt är individuellt utifrån behovet av den äldre har.
Örebro län	Laxå	Nej					Kommunen har sökt projektmedel för att ta fram handlingsprogram.
Örebro län	Hallsberg	Nej	Nej				Vi har i våra utbildningssituationer lyft in detta avsnitt som ett område att vara observant på och att rapportera till arbetsledning.
Örebro län	Hällefors	Nej	Nej				
Örebro län	Askersund	Nej	Nej				

Län	Kommun	våld inom omsorgen	våld utanför omsorgen	info till anställda	info till äldre	Kontakt-person	kommentarer
Örebro län	Karlskoga	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej	I samverkan med Svenska kyrkan och med stöd av brottsofferjouren har socialförvaltningen i Karlskoga kommun tillsammans med Degerfors kommun drivit ett gemensamt projekt 'Trygghet saknas' där en informationsinsats för alla personal genomförts samt en projektgrupp med tio omvårdnadspersonal tagit fram en handlingsplan samt spelat in en film som ska inspirera till diskussion i detta tabubelagda ämne.
Örebro län	Nora	Ja		Ja	Nej	Nej	I Lex Sarah finns riktlinjer kring hantering av samt hur man ska gå till väga om någon äldre inom kommunens omsorg utsätts eller blivit utsatt för våld eller andra övergrepp.
Örebro län	Lindesberg	Nej	Nej				
Östergötlands län	Ödeshög	Nej	Nej				
Östergötlands län	Kinda	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej	Kommunen har policydokument om Hot och våld, gäller alla verksamheter inom Socialtjänsten dvs IFO, HO, ÅO
Östergötlands län	Boxholm	Nej	Nej				
Östergötlands län	Åtvidaberg	Nej	Ja	Nej	Nej	Nej	Våld mot äldre finns belyst i kommunens handlingsplan för kvinnofrid. Några särskilda planer utöver det finns inte bortsett från kommunens rutiner vid lex sarahaanmälningar.
Östergötlands län	Finspång	Nej	Nej				Finspångs kommun har ett pågående projekt om kvinnofrid, finansierat genom Länsstyrelsen i Östergötland. I det ingår bl a att ta fram rutiner och riktlinjer för kommunen olika verksamheter i mötet med våldsutsatta kvinnor. Där ingår även att ta fram rutiner för personer som arbetar med äldre kvinnor inom hemtjänst och boenden. Det kommer under hösten att ske föreläsning för personal inom dessa områden.
Östergötlands län	Valdemarsvik	Nej	Nej				
Östergötlands län	Linköping						Kommunen har ingen särskild information/särskilt arbete i dessa frågor. Kommunens arbete med våld och övergrepp mot äldre ingår som en del i arbetet med rutin för synpunkter och klagomål samt rutin för hantering och anmälan av tillbud, avvikelser, missförhållande, övergrepp och skada inom bl a äldreomsorgen. Kommunens 4 äldrelotsar är kontaktperson för äldre i alla förekommande frågor.
Östergötlands län	Motala	Nej	Nej				
Östergötlands län	Vadstena	Nej	Nej				Vadstena kommun har en handlingsplan gällande Våld mot kvinnor, denna handlingsplan riktar sig till alla kvinnor oavsett ålder.
Östergötlands län	Mjölby	Nej	Nej				
							* Redigerad text p g a utrymmesskäl.